

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

CINCIZECIMEA ȘI UNITATEA CREȘTINĂ

După calendarul ortodox, acum câteva zile, duminică, am serbat Pogorirea Duhului Sfânt. În catedrala din Sibiu am vestit evenimentul cam la tot atâția la cîți a vorbit și Sfântul Petru în aceea zi, cei 3000 care au marcat începutul Bisericii Creștine. Am evocat cu acel prilej câteva din împrejurările de atunci care vorbesc și astăzi conștiinței creștine și ne apropie minunea, aducînd-o pînă la noi, făcînd-o contemporană cu noi. Căci Duhul Sfânt cel pogorît peste Apostoli atunci, e același și azi, de atunci și pînă azi prezent în viața Bisericii, în credința noastră în Iisus Hristos cel răstignit și înviat.

Predica lui Petru din ziua Cincizecimii a fost o predică despre Iisus Hristos. Duhul Sfânt i-a dat lui, fricosului, lipsitului de curaj, lui celui ce se lepădase de trei ori de Hristos în fața unei slujnice a arhierului, i-a dat acum puterea să-L mărturisească, să-L predice și la porunca mai marilor templului de a tăcea, acum să spună: „Nu putem să nu grăim cele ce am văzut și am auzit” (F. A. IV, 20).

Cincizecimea a operat în Apostoli convertirea de la frică la curaj, de la neștiință la știință, convertirea la cunoaștere, la înțelegerea lui Hristos așa cum nu-L înțeleseseră înainte. Înainte aveau nevoie de tîlcuirea parabolilor și a metaforelor din vorbirea lui Iisus, acum devin ei înșiși autori de metafore. Cincizecimea i-a convertit din pescari în oratori, în scriitori, în lingviști, în poeți, în istorici. Aceste lucruri i-au umplut pe ascultătorii pînă la a-i înfricoșa (F. A. II, 43) și a-i smeri (F. A. II, 37), și le-a blocat toate pornirile de a mai pune întrebări: cum se explică, de unde le vine Apostolilor această putere etc. etc. N-a mai pus nimeni nici o întrebare, în afară de una esențială, de unica întrebare ce se mai putea pune, fiindcă ceea ce se întâmpla, se întâmpla și cu ei ca ascultători, nu numai cu Apostolii ca vorbitori și martori. Au întrebat: „Ce să facem?” Și Apostolii le-au răspuns: *Pocăți-vă, botezați-vă, converțiți-vă și veți primi și voi pe Duhul Sfânt care lucrează acum prin noi. Va lucra tot așa și prin voi!* (F. A. II, 38). Și a lucrat. El, ascultătorii, convertiți, au pus bazele Bisericii atunci, în ziua Cincizecimii. Și același Sfânt Duh lucrează pînă azi în cei botezați, în Biserica de atunci, aceeași și azi.

Autorul „Faptelor Apostolilor” ne spune că și căpeteniile iudeilor au rămas stupefiate de îndrăzneala lui Petru și a lui Ioan, după Pogorirea Sfântului Duh, „știind că ei erau oameni simpli și necărturari” (F. A. IV, 13).

Ce se vor fi mirat mai tîrziu, cînd vor fi văzut că acești pescari au devenit și autori de cărți! Și ce cărți! Și cum să nu ne mirăm și noi de minunea aceasta, care ne vorbește cu puterea evidentei, cu puterea faptelor ce nu poate fi contestată de nimic? Cîți universitari ar fi putut scrie cum au scris Apostolii? Dar Apostolii n-au fost la nici o universitate. Doar „universitatea” Duhului Sfânt, profesorul multilateral, i-a educat, și i-a transformat într-o clipă. Sfînta Scriptură e dovada materială ajunsă pînă la noi, a acestei transformări minunate, uluitoare.

Apostolii au mers apoi la neamuri, să le propovăduiască. Cincizecimea i-a înarmat: pe Sfîntul Toma cu limba indliană, pe Sfîntul Marcu i-a dotat cu limbile Africii, pe Sfîntul Pavel și Petru cu limbile latină și greacă, pe Sfîntul Andrei cu dialectele tracilor... Nu avem nici o știre despre faptul că în călătoriile lor misionare i-ar fi însoțit și interpret!

Apostolii au fost dăruiți, fiecare din ei, cu daruri speciale și specifice misiunii ce urmau să îndeplinească, dar Duhul Sfânt s-a pogorît asupra lor cînd erau „toți împreună, adunați la un loc” (F. A. II, 1). Același lucru ni se spune și despre comunitatea primară: „credincioșii erau toți împreună” (F. A. II, 44), la muncă, la rugăciune, la Euharistie, la beneficii.

Cincizecimea i-a unit. Biserica a fost una. Duhul Sfânt lucrător în Biserică, o vrea mereu una, așa cum a voit-o și Hristos: „Ca toți să fie una” (Ioan XVI, 21).

Intr-o sinteză lapidară către Corințeni, Sfîntul Pavel îi conștientizează unitatea: „Rogu-vă pe voi, fraților, în numele Domnului nostru Iisus Hristos, ca toți aceeași să vorbiți și să nu fie printre voi dezbinări, ci să fiți uniți în Duh și în cugete” (I Cor. I, 10).

Duhul Sfânt și Apostolii Domnului, întăriți de El, repetă iară și iară acest îndemn către Biserică, atunci și azi. Către Biserică și către noi. Numai unitatea noastră „în Duh și în cugete” va da mărturie lumii despre Dumnezeu, azi, așa cum au dat atunci mărturie, la Cincizecime, Apostolii, adunați „într-un cuget” (F. A. II, 1) și a căror propovăduire a fost mereu chemare la unitate.

Ea ni se adresează și nouă, aici și acum și în vecii vecilor.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALA
Mitropolitul Ardealului

Columna lui Traian — tezaur de amintiri străvechi 1875 de ani de la Inaugurarea ei

Acest splendid, original și unic monument al Romei antice, ridicat de Senatul roman, în incinta celui mai frumos for antic, a fost inaugurat la 12 mai 113. Este una din capodoperele lui Apolodor din Damasc care se păstrează și astăzi, în mijlocul Romei, dominînd cu zvelțul său profil toate vestigiile antice împrejur.

Columna Traiană este monumentul cel mai bogat în semnificații.

Inițial a avut un rol secundar — martor de nivel al înălțimii „muntelui” dispărut, în locul căruia s-a zidit Forul lui Traian, după cum precizează și inscripția de pe pedestalul ei: „pentru a se arăta că de înalt era muntele și locul săpat cu eforturi atât de mari”. Nici un cuvînt despre glorioasele fapte de arme figurate pe relief, nici o aluzie la vreun alt rol atribuit monumentului. Istoricul nostru Vasile Părvan a arătat la timpul său că ulterior, pe rînd, i-au fost date Columnei și celelalte semnificații: ca monument narativ al războaielor dacice și ca monument funerar al împăratului Traian.

Dintre aceste trei semnificații antice ale Columnei Traiane singura care

s-a impus posterității — eclipsînd total pe celelalte două — este aceea a comemorării războaielor dacice (101—102; 105—106). Columna are o înălțime de 40 m, cu 124 de scene și 2500 figuri din aceste războaie. Scenele urcă în spirală și sînt redată în reliefuri.

Cum s-a ajuns la reprezentările istorice de pe suprafața Columnei? După așezarea primelor blocuri de marmură deasupra soclului s-a simțit nevoia unui element decorativ, care să învieze imensa suprafață netedă a Columnei. S-a renunțat la canelurile inerente ale ordinului doric și la motivele clasice de inspirație vegetală ori geometrică. Și atunci, probabil, sirianul Apolodor din Damasc, obișnuit din patria sa orientală cu tradiția reprezentărilor istorice, i-a venit ideea de a folosi întina suprafață cilindrică a Columnei pentru figurarea în relief a celor două războaie dacice ale lui Traian.

De la primă scenă, în care este înfățișată trecerea trupelor romane

(Continuare în pag. a 2-a)

Prot. Ieremia B. Ghiță

140 de ani de la Revoluția din 1848 în Țările Române

Dacă cineva își poate schimba îmbrăcămintea, înfățișarea nu-și poate schimba niciodată MAM care i-a născut și la sînul căreia a crescut. Ori, mai care ne-a născut pe noi și prin venele căreia mai cu e încă un sînge roman, e Patria, — țara strămoșilor noștri, cuprînsă în hotarele dorului și graiului românesc. Cîntarea strămoșilor înseamnă cîntarea Patriei, cîntarea pămîntului nostru zbuclumnat, scaldat în sudoare, sînge și lacrimi nevinovate. Neam iubitor și rîvnitor după dreptate, adevăr și frumos, românul s-a mulțumit totdeauna cu multul sau puținul ce i l-a dat Dumnezeu și n-a rîvnit nicicînd la pămîntul și pîinea nimănui, apărîndu-și ca pe lumina ochilor, „sărăcia, nevoile și neamul”, cum arăta luceafărul poeziei noastre sau cum semna marea lorgă, apărîndu-și „credința și pămîntul ce ni le-a dat Dumnezeu și i asupra cărora nimeni n-a avut, nu are și nu poate să alăbe nici un drept”. Istoria ne este martoră fidelă că străbunii noștri nu numai că n-au îndrăznit după ceea ce n-a fost al lor, dar nici măcar n-au scris vreo dată vreun cuvînt jignitor la adresa celor ce ne-au răscolțit și ce-au dus în vatră, ori ne-au comercializat pînă și sîngele moaște, ca nu cumva să supărăm pe cineva. Au răbdat destul și și-au plecat smeriți frunțile în fața furțiilor, precum în trestia în fața vîntului, dar atunci cînd cîștigat a ajuns la os și n-au mai putut răbda, au pus mîna pe ce-au văzut în fața ochilor, apărîndu-și dreptul legitim dat de Dumnezeu la viață și la libertate. Așa s-a întîmplat la Boblna, așa s-a întîmplat pe vremea lui Gheorghe Doja, a lui Horia, Cloșca și Crișan, a lui Tudor Vladimirescu. Așa s-au petrecut lucrurile și în anii 1877, 1907, 1918, 1944 și de atîtea și-atîtea alte dată, numai de Dumnezeu știute, cînd vitejii noștri eroi au căzut ca noi să stăm, ei au murit ca noi să trăim, ei s-au jertfit ca noi astăzi, să fim ceea ce sîntem și să avem ceea ce avem. Pentru aceeași cauză dreptă și sfîntă românii din cele trei provincii (trei surori ale aceleiași mame) acum 140 de ani, ne mai puțin răbda jugul lăgătelor și al asupririi nedrepte, au căutat să-și facă singuri dreptate.

Societatea românească în deceniul V al veacului trecut se afla într-un moment de acută criză structurală, care se conjuga cu criza politică și cu necesitatea afirmării naționale pentru salvarea existenței. Este foarte adevărat că revoluțiile din Franța, Italia, Germania și Austria, au constituit un exemplu și un îndemn pentru intelectualii și țărani din principate, dar așa cum arăta Nicolae Bălcescu, mișcarea generală europeană „fu ocazia, iar nu cauza revoluției române”.

S-a afirmat de către istoriografia mai veche că Revoluția română de la 1848, ar fi fost opera intelectualilor. Afirmatia pare a fi puțin forțată. Ce-i drept, intelectualii au reprezentat factorul pregătitor, dar starea de eferescență revoluționară a antrenat simultan și unanimitate masele largi populare din toate cele trei provincii românești. Prezența intelectualității în fruntea țărînimii a dat în schimb acestuia speranțe și încredere. Ierarhii și preotimea satelor au fost de asemenea alături și împreună cu poporul, ceea ce a sporit și mai mult nădejdea și convingerea că ce vor ei, e în consens cu preceptele Evangheliei lui Hristos care propovăduiește pace, dreptate și egalitate între toți oamenii.

Un alt element important a fost acela că majoritatea

covîrșitoare a intelectualilor deveniți lideri ai Revoluției, erau în majoritatea cazurilor, fii de țărani și aparțineau generației tinere, care năzua către un viitor mai bun și mai drept. Astfel, Al. Papuiu Ilarian avea atunci 21 ani, Avram Iancu și I. Pușcariu — 24, C. D. Aricescu — 25 ani, G. Sion — 26, Vasile Alecsandri, I. C. Brătianu, C. Roman, I. Axente Sever — 27, Alexandru I. Cuza — 28, Nicolae Bălcescu, Gh. Bolintineanu, Al. Russo — 29, D. Brătianu, Aron Pumnul, I. Ionescu de la Brad — 30, M. Kogălniceanu, I. Brezoianu — 31, Ioan I. Ghica, Andrei Mureșanu, D. Rallet, C. A. Rosetti — 32, Cezar Bollic — 35, George Barițiu, C. Negri, I. D. Negulici — 36, Al. T. Laurean — 38, Simion Bărnuțiu și Cristian Tel — 40.

În luna martie a anului 1848, în Moldova, la Iași, se întocmea o „petiție” din 35 puncte, în care se cerea: îmbunătățirea situației țărînimii, reorganizarea învățămîntului, înființarea unei bănci naționale, eliberarea areștilor politici, desființarea cenzurii, dizolvarea Adunării obștești, etc. În fruntea celor citeva sute de persoane care semnau petiția, se afla mitropolitul Meletie. Domnitorul Mihail Sturdza refuză primirea petiției și ceru ajutorul armatei care înlocui pe mitropolit, areștă peste 300 persoane, exilă o parte din capi în Turcia și înabuză revoluția încă din fașă. Unii fruntași scăpăru cu fuga, refugiindu-se în Transilvania, Țara Românească și Bucovina. Deși înfrîntă, mișcarea de la Iași a constituit prima manifestare a revoluției române de la 1848.

O lună mai tîrziu, Simion Bărnuțiu, Avram Iancu și alți tineri intelectuali întrecuse pe Cîmpia Blajului numită după aceea „Cîmpia Libertății”, peste 45.000 oameni. După ce mai întil în catedrala din Blaj are loc o insuficientă slujbă urmată de o înflăcărată conferință, se stabilește programul Adunării și președinții acesteia, în persoanele celor doi episcopi Andrei Șaguna și Ioan Lemeni. Între cele 16 articole cuprinse în petițiunea națională, înțilim și: independența Bisericii Ortodoxe Române, salarizarea clerului, dreptul de a se folosi limba română în legislație și administrație, libertatea civintului, scrisului și tiparului, desființarea iobăgiei, independența națiunii române, înființarea unei Universități în limba română etc. O delegație condusă de viitorul mitropolit Andrei Șaguna pleacă la Viena, pentru a susține în fața împăratului, ca toate regiunile românești să fie unite într-un singur principat autonom, iar celălalt episcop de la Blaj, Lemeni, în fruntea altei delegații merge la Cluj pentru a susține aceeași cauză dreaptă. Mărețea adunare populară de la Blaj, despre care un contemporan magniar scria că „așa ceva cu greu va fi văzut vreodată Europa”, și pe care Simion Bărnuțiu a numit-o „sărbătoarea Libertății”, spre care „românii curgeau ca un torent din toate părțile” a constituit pentru cele citeva zeci de mil de români un adevărat „ideal de mîntuire”.

Tot acum, la București, Comitetul revoluționar alege o comisie executivă care alcătuiește o proclamație ce va fi citită la Izlaz, în fostul județ Romanaș. Din guvernul provizoriu format la Izlaz, făcea parte și preotul Radu Șapcă, care în fruntea unei numeroase mulțimi, intră în

(Continuare în pag. a 2-a)

Protos. Ștefan Gușă

Un martir al revoluției din 1848: teologul VASILE POP

Evenimentele istorice, revoluționare, ale anului 1848 au rămas adînc înscrise în conștiința înaintașilor noștri. Împrejurările vitrege ale acelor vremuri, opoziția evidentă a autorităților de atunci față de dorința de emancipare națională a românilor, au constituit piedici grele în rezolvarea problemei naționale.

Alături de atîția alți tineri și vîrstnici, femei și copii, care și-au sfîrșit tragic viața în luptele anilor 1848—1849 se înscrie și tînarul teolog sibiuan Vasile Pop. La numai 21 de ani el se stîngea din viață, în urma unor acte pline de cruzime din partea nemesilor maghiari.

S-a născut în 1827, în localitatea Nazna, jud. Mureș. Era fiul preotului ortodox de aici. A învățat în Tirgu Mures, apoi s-a înscris la cursurile de teologie din Sibiu, conduse de episcopul Vasile Moga, la care predau profesorii Ioan Moga și Moise Fulea.

Istoria poporului nostru înregistrează în acest timp evenimente de seamă, care aduceau cu ele zorii unor timpuri noi, mult mai bune pentru români. Cînd Revoluția a bătut la porțile Transilvaniei feudale, Vasile Pop se afla încă la școala teologică de la Sibiu. Credința sa adevărată în Dumnezeu s-a fîminat foarte strîns cu credința patriotică în izbînda neamului românesc. A participat activ la pregătirea și desfășurarea marii Adunări naționale de la Blaj din mai 1848, apoi a celei din luna septembrie. A activat în cadrul „prefecturii românești” de pe Tîrnave, conduse de marele patriot transilvan Vasile Moldovan, care studiasă la Seminarul din Blaj. Tînarul teolog a fost numit „tribunul piebis” (tribun al poporului). A fost încercîntat cu conducerea și organizarea a zece comune din jurul Naznei. Stăpînit de avîntul tineretii, și-a început activitatea cu o deosebită rîvnă. Pe toți românii îi îndemna să se înscrie sub steagul gîrzii naționale. Pretutîndeni a fost primit cu însuflețire de iobagii necăjiți ai satelor românești. Activitatea sa ca și a altor tribuni cum au fost Iosif Tamăș din Marghita, Alexandru Pop din Sînpaul etc., a fost foarte rodnică. La 30 septembrie 1848 numărul voluntarilor în „Legiunea” prefecturii Vasile Moldovan se ridica la 5000 de oameni.

Organizarea militară a românilor nu a fost privită însă cu ochi bunji de către autoritățile revoluționare Kossuthiste, care urmăreau pe tribuni. Tînarul revoluționar a fost pus sub urmărire. În aceste împrejurări, s-a refugiat din satul său într-o localitate apropiată, în Chirileu. Aici a găsit adăpost în casa preotului Isaiia Moldovan, fratele prefecturii Vasile Moldovan. Aderența totală a preoților români la mișcările naționale ale poporului, la acțiunile sale revoluționare, se pot constata foarte concludent și din cunoașterea vieții pîrințului Isaiia. Acesta a reușit să mențină vie flacăra conștiinței naționale în sufletele tuturor credincioșilor săi. În casa sa, unde în toamna anului 1848 se afla teologul Vasile Pop, se adunau în fiecare duminică la masă mai

(Continuare în pag. a 2-a)

Student teolog Mihai Săsăujan

Fluierul și azi se-aude
Pînă-n suflet, pînă-n casă,
Pînă dincolo de gînduri,
Iancule, pădure deasă!

Soarele din asfințituri
Lîngă gloria-ți nestinsă,
Vrea să prindă grai din tine,
Iancule, pădure nînsă.

Gheorghe Șora

Discurs de limbă Românească

Iviți aici cu erele de piatră —
din Carpații alîntîndu-i de copii —
din lacrimă și dor făcîrăm vatră:
statornice pentru morții și vii.

Aici s-a altoit pe noi Latina,
ilustra gîntă, patimă și vis
și înflori pe trunchiul Dac lumina:
mileniile-atunci ni s-au deschis

Și limba noastră izbîndi asameni
cu ierbile: sub arșiță și ger
și s-au născut din miez de vise
oameni
purtînd în ei sîmîntă de mister.

Rotundă-n înnuri, bocete și doine
puterea noastră: om și rîu și ram
și-n văi de grîu ori sus în munți
la oi ne
îndătînam și ne înveșnicim.

— Poetul Al. Mateevici,
în memoria! —

(Dar ce zbiri prin vremi cu neamuri
duse:
topite grauri în fierbînte grai —
de mult în pulberii pulberile-apuse,
iar peste toate gura mea de rail!)

O, legănată în zvelțe pură
zidre-n suflet: limbă de rapsozi!
meșteșugita ta ferecătura
stringîndu-ne: mulțimi și volevozi

Cum te roști Păstoru-n fața Morții
înflorat la gîndul nunții reci;
frumos îți potrivea mantia sorții
știind că trece el, că tu nu treci

Si cum, apoi, sosind cu slavă-aleasă
Lucafărul te-nconună cu dor
de-i stai alături, pururea-i mireasă:
Invingătoare lîngă-Invingător!

Te-asează timpu-n frumuseti; Poporul
cuvinte lscă taine luminînd
cu nesfîrșiri precum etern izvorul
mereu se naște, nemuririi gînd

Și cînturi din adîncu-i de ființă
sub raza ta se-mbrățișează-n har
nălînd cutezătoarea lor credință
la steaua care-ți arde tutelar

O, chip sublim, tu, limbă Domnitoare
cum ne aduni și ne înalți și crești:
grădină vie, aurind sub soare
minunile simțirii românești!...

Radu Cărneci

Iancule, pădure deasă
Visul trece, visul vine,
Din vechime pînă astăzi
Moșii toți sînt lîngă tine.

Au crescut codri puternici
Nici o aripă nu-i frîntă,
Tu nădejde și icoană
Iancule, pădure sfîntă.

1 Iunie
ziua internațională
a copilului

Copiiilor

(fragment)

Veniți la sînul meu cu toții,
Copii cu frunțile senine,
Veniți să premeniți izvorul
Nădejzii mele de mai bine!

Voi sunteți roua dimineții
Ce scînteie neștiutoare
Că portă-n ea întreg argintul
Curat al razelor de soare.

Din glasul vostr-un dulce clopot,
Ce mingie-un amurg de seară,
Învăță sufletul meu, bietul,
Să creadă-n flori și-n primăvară.

Și parcă înțeleg mai bine
Privighetoarea care cîntă...
Veniți, veniți! Mi-ai dat de dragă
Zburdălnicia voastră sfîntă.

Căci risul vostru plin, năvalnic,
Ca unda riului de munte,
Îmi amuțeste-n durerea
Poveste-a firelor cărunte.

Și parcă-mi picură un cîntec
La poarta minții mele reci:
O dulce-nțrîzită rază
Din raiul meu pierdut pe veci...

Octavian Goga

Părintele Profesor Dr. PETRU REZUȘ — la vîrsta de 75 de ani

Din pleiada marilor profesori pe care i-a avut învățămîntul teologic ortodox din țara noastră face parte și pr. prof. dr. Petru Rezuș, acum în vîrstă de 75 de ani. Împlinirea acestei frumoase vîrste este un plăcut prilej, pentru noi, de împărtășire a cunoștințelor, sentimentelor și dorințelor noastre legate de persoana, activitatea și opera P. C. Sale.

P. C. Sa s-a născut în 22 iunie 1913, în orașul Rădăuți, din părinți săraci. În orașul natal, a urmat școala primară și Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi”, obținînd diploma de bacalaureat în iunie 1931. S-a înscris apoi la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți, pe care a absolvit-o în iunie 1935, obținînd titlul de licențiat cu calificativul „distincție”. A urmat paralel și cursurile Facultății de Litere și Filozofie, între anii 1931—1935, luîndu-și licența în anul 1937, precum și un curs universitar de limba engleză cu profesora Dr. Irina Balmoș. Din septembrie 1935 pînă în aprilie 1937, a urmat cursuri de specializare la Universitățile din Oxford, Cambridge, Strasbourg și Viena. A fost proclamat doctor în teologie „magna cum laude” la Universitatea din Cernăuți în 12 aprilie 1937. Își continuă studiile de specializare la Strasbourg ca bursier al Mitropoliei Bucovinei (aprilie 1937—septembrie 1938). La revenirea în țară, este hirotonit.

În octombrie 1938, a ocupat prin concurs catedra de Teologie Fundamentală de la Academia Teologică din Caransebeș. A mai predat ca profesor suplîntor, limba latină la Liceul de băieți „Traian Doda” și limba română la Liceul de fete (1938—1945). La Caransebeș a întemeiat și a condus Biblioteca Academiei Teologice și revista „Altarul Banatului”, al cărei redactor șef a fost pe toată durata ei de apariție (1 ianuarie 1944—1 decembrie 1947).

La 7 aprilie 1947 a ocupat prin concurs catedra de Teologie Fundamentală de la Facultatea de Teologie din Suceava — Iași, funcționînd acolo ca profesor și prodecan pînă la 2 decembrie 1948. De la această dată este încadrat ca profesor titular la Institutul Teologic Universitar din București, la aceeași catedră, unde funcționează pînă la pensionare. La acest institut, a fost și director de studii (1948—1953). Sub conducerea sa, ca director de studii, s-au inițiat alcătuirea manualelor teologice, dintre care cele mai multe sînt publicate, reorganizarea cursurilor de licență și doctorat, publicarea regulată a revistelor patriarhale, întemeierea revistei „Ortodoxia” și cursurile de îndrumare pastorală a clerului din țara noastră. În aceeași perioadă a fost și redactor la revistele: „Studii Teologice” și „Ortodoxia”.

P. C. Sa, a depus o îndelungată și rodnică activitate științifico-teologică și literară. Pe plan teologic a colaborat la cele trei reviste amintite deja și la următoarele: Foaia Diecezană (Caransebeș), Revista Teologică (Sibiu), Candelă (Cernăuți), Biserica Ortodoxă Română, revistele mitropolitane, Telegraful Român, Vestitorul canadian (Ontario), Candelă (Suedia) etc. Colaborările P. C. Sale la aceste reviste se ridică la peste 250 de studii, articole, recenzii și alte contribuții și însumează peste 2500 de pagini. Alte 2500 de pagini teologice a publicat P. C. Sa în volume (cărți). Iată principalele: Dezvoltarea dogmatică (1938); Tradiția dogmatică ortodoxă (1939); Aspecte soteriologice (1939); Aghologia ortodoxă (1940); Comunicări dogmatice (1940); Despre Duhul Sfînt (1941); Curs de Teologie Fundamentală (1942); Argumentul principologic. Formularea lui (1943); Problema Teologiei Fundamentale (1943); Axiologia Teologiei Fundamentale (1943); Argumente micro-fizice (1944);

Știința mărturisitoare (1944); Apologetica bucovineni (1944); Filozofia confesiunilor creștine (1944); Circulația interconfesională dogmatică (1944); Dialectica nemuririi (1946); Introducere în Teologia Dogmatică (1946); Teoria valorilor religioase (1947); Biserica lui Bogdan Vodă din Rădăuți (1947) etc.

Pe plan literar, prof. Petru Rezuș a debutat încă din vremea studenției. Ca președinte activ al Societății studențești „Academia Ortodoxă”, a publicat almanahul istoric-literar, „Cinci-zeci de ani de existență, 1884—1934”, Cernăuți, 1935, iar ca student în anul al IV-lea (1934/1935), a publicat în revistele vremii poezii și proză. De atunci și pînă astăzi a colaborat la revistele literare: Credința — Cernăuți (sub pseudonimul Volbură), Revista Bucovinei, Luceafărul — Timișoara, Flacăra — București, Națiunea (Dir. G. Călinescu), Luceafărul — București, Ramuri — Craiova (sub pseudonimul Ion Alion), Cronica — Iași (sub pseudonimul Ion Alion), Credința — Detroit Viața Românească; România literară, Contemporanul, Albina, Lupta poporului, Zori Noi — Suceava, Pagini bucovinene, Ceahlaul, etc.

În editurile de stat, a publicat următoarele cărți (folclor, poezie, nuvele, romane, istorie și critică literară): Dochia — Împărăția, Basme și poezii populare din Țara de Sus, Ed. Minerva, 1972; Poezie, Ed. Cartea Românească, 1975; Frumoasa Frumoașelor, Ed. Ion Creangă, 1973; Cămoșoaia, Ed. Litera, 1973; Dacă poți rîde să rîzi, Ed. Facla, 1974; La vîruri de vreme, Ed. Litera, 1974; Sub umbra Sfînxului, 1975; Treceare înaltă, Ed. Eminescu, 1976; Blana ursului din pădure, Ed. Ion Creangă, 1976;

(Continuare în pag. a 4-a)

Pr. Lector Ion Glăjjar

140 de ani de la Revoluția din 1848

(Continuare din pag. 1)

Caracal, capitala județului și de aici în Craiova, împînzind întreaga Oltenie. La București, după abdicarea lui Gheorghe Bibescu a fost ales un guvern provizoriu sub președinția mitropolitului Neofit. Dintre cele 21 articole cuprinse în proclamație amintim: accesul tuturor copiilor la învățămînt; libertatea tiparului; desființarea pedepsei cu bătaia și a celei cu moartea, dezrobirea țiganilor, drepturi politice pentru toți cetățenii etc. Guvernul decretă articolele cuprinse în proclamație, lăsînd la urmă emanciparea și împroprietărea țărănilor. Intervine însă, Poarta Otomană care secundată de armată țaristă, împăriește atît Locotenența domnească, cît și pe ceilalți revoluționari. Cei care se refugiază în Transilvania, înfrîntează aici 15 prefecturi sau legiuni românești, comandate de cîte un prefect, ajutat de un viceprefect, tribun, centurion sau decurion, între care cei mai mulți erau preoți, avînd drept scop „îndepărtarea administrației maghiare din Transilvania”. Dintre aceștia amintim pe protopopul Simion Balint, prefect al salinelor, parohul Ioan Gombos — tribun la prefectura lui Avram Iancu, preotul Simion Groza din Rovine, viceprefect în Prefectura lui Ioan Buteanu, parohul I. Hulea din Gîsteiu tribun în Prefectura lui Axente Sever, pr. Ioan Munteanu din Bedeleu — centurion, preotul din Mesentea, Vasile Pop — tribun, preot Simion Prodan — viceprefect, protopopul Vasile Turcu — prefect al Prefecturii a V-a din Cîmpie, spînzurat la Cluj la 23 octombrie 1848, pr. Nicolae Vlăduț — prefect în Cîmpie, Petru Boantă, teolog din Seusa — tribun în prefectura lui Vasile Moldovan, teologul Vasile Pop spînzurat la Mureșeni, teologul din Blaj Elisei Todoran — tribun, ucis la 25 octombrie 1848. Desigur, lista ar putea continua.

Ultimele rezistențe retrase în Munții Apuseni sub conducerea lui Avram Iancu rezistă puternic în fața armatelor maghiare. Nicolae Bălcescu merge la Debrețin și în urma unor tratative purtate cu capii revoluției maghiare, semnează un proiect de pacificare, prin care românii îl se recunoșteau anumite drepturi naționale. Împăratul Francisc Iosif de la Viena, în martie 1848 recunoaște și el existența națională a românilor, creîndu-le odată cu aceasta „expediții de pedepsire” și „tribunale de sînge”.

Dintre cele trei principate românești, revoluția din Muntenia a avut cea mai mare amploare, a atras în vîntoarea ei cele mai largi forțe sociale, a îmbrăcat cele mai variate și mai ascuțite forme de manifestare. Este vrednică de laudă contribuția preotului Radu Șapcă, care după ce stroposte și sfîntește stăgîrile, pe conducătorii și luptătorii revoluției, ține o înflăcărată cuvîntare încheind cu o minunată rugăciune, din care redăm doar cîteva fraze: „Dumnezeule al puterii și al dreptății, ochiul Tău este deschis asupra noastră. Privește poporul Tău înגעuncheat înaintea Evangheliei și a Crucii Tale! Dă țării brațelor lui și vrămașii lui vor fi învinși. Izbăvește pe acest popor de abuzul călcii, de ticăloasa iobăgie de potvada drumurilor, de muncile feroașilor, de prigonire, de orice silnicie și toată nedreptatea... Arată că ești Tatăl sărmanilor, al orfanilor și al văduvelor. Redă copiilor Tăi bunurile și pînea lor...”

Cuvînte asemănătoare pline de duh, înfîmînt și întru-una din Proclamații, din care redăm: „Cuvioși egumeni, protopopi și preoți. Voi împliniți locul Apostolilor și astăzi se proclamă niște legi pe temelii Evangheliei. Este sarcina voastră, datoria voastră a ieși cu Crucea în mină și a pecețui cu dinșa tunurilor și țevile purtătoare de moarte. Hristos a înviat și s-a doborît moartea și robia. Voi trebuie să spuneți lumii că este antihrist tot omul care n-are milă de sărac, de văduvă și de orfan. Luați veșmintele voastre, armați-vă cu crucea și cîntați (ps. 108)

blesteme aprige pentru trădătorii de neam și de țară”, sau „Cu noi este Dumnezeu fraților! În numele Lui răsculați-vă și îngerul războiului dumnezeiesc va atinge pe tot vrăjmașul și va doborîi și cal și călăreț... La arme, Români, la arme mîntuiri...”

Revoluția de la 1848 a fost așa cum am văzut din cele spuse mai sus, produsul transformărilor petrecute în societatea românească după revoluția din 1821, programul ei mai complex, întărîndu-i unitatea și pregătindu-o pentru independența de la 1877. Izbucnirea revoluției aproape în același timp în cele trei provincii românești, a fost o dovadă a unității și solidarității poporului român de pretutindeni. De aceea este vrednic de remarcă caracterul unitar al revoluției ca rezultat al aceleiași cauze, ca și unitatea programativă a acestei revoluții, dezideratele exprimate în programele revoluționare din cele trei provincii fiind identice și avînd două aspecte caracteristice legate indisolubil între ele: aspectul social și cel național, sau altfel zis: eliberarea socială și națională a poporului român. Astfel, sub aspect național revoluția română de la 1848, a urmărit unirea Moldovei și a Țării Românești într-un singur stat independent, recunoașterea națiunii române din Transilvania și mai apoi unirea tuturor ținuturilor românești din Imperiul habsburgic într-un principat autonom și, în perspectivă, însăși desăvîrșirea Statului Unitar Român.

Forțele revoluționare s-au dovedit destul de mature pentru a înfrînge rezistența contrarevoluționară internă, dar nu puteau respinge intervenția armată a celor trei imperii reactionare din Europa: Rusia, Turcia și Austro-Ungaria. Totuși, deși revoluția de la 1848 a fost înăbușită în sînge de trupele intervenționiste străine, prin idelle, aspirațiile și principiile revoluționare, ea a rămas ca o coloană puternică, pentru susținerea edificiului nostru național, căreia i s-au adăugat cele din anii următori: 1859, 1877, 1918, 1944, peste toate realizîndu-se astăzi măreața cupolă a edificiului nostru socialist, care continuă și dezvoltă pe trepte superioare tot ceea ce a fost bun, luminos, progresist și traic în trecutul de aspirații, de luptă, de biruință și de împliniri din viața poporului român.

Actualizînd în conștiința noastră evenimentele anului 1848, slujitorii altarelor străbune ca și tinerile generații de elevi seminarisți și studenți teologi, avem datoria sfîntă să le aducem un respectuos omagiu, însoțit de alese simțămînte de recunoștință, celor ce au așteptat, au răbdat, au sperat, au plîns, au luptat și au murit, înainte de a-și vedea visul împlinit. Aceste figuri să apară în fața ochilor noștri, așa cum apar icoanele sfinților în frescele Voronețului sau în casele credincioșilor. Există momente în istorie cînd insul simte că nu e sigur, că în el poartă pe toți cei dinaintea lui. Și cel mai pios omagiu pe care îl putem aduce astăzi acestor cîtori, dă-tătorii de legi și păstrătorii de datini, este pomeneirea lor în rugăciunile noastre; hotărîrea noastră fermă de a le păstra și desăvîrși moștenirea scumpă ce ne-a fost lăsată cu prețul a multe vieți omenești, aprinzîndu-le din cînd în cînd cîte un pal de luminare, în semn de recunoștință.

Fie ca amintirea celor 140 de ani, să păstreze mereu în noi aprins focul dragostei de țară, de bună înțelegere cu toți vecinii și de viețuire în pace cu toate popoarele lumii, cu care azi viețuim, muncim și creăm o viață și o țară nouă.

Nu mai, în unitate deplină cu poporul, ne vom arăta destoinici de realizările vremii noastre, pentru ca în veacul ce vine, să se poată scrie și despre noi, că am fost vrednici de înaintașii noștri, sprijinim năzuințele și înfăptuirile mărețe ale poporului nostru, împlinind testamentul lăsat nouă de marele poet vizionar de la Mircești:

„Bărbăția și unirea între voi de-acum domnească
Și strigați în libertate: România să trăiască!”

MĂNĂȘTIREA CĂLDĂRUȘANI, la 350 de ani

Dintre toate ctitoriile lui Matei Basarab (1632—1654), și acestea depășesc numărul de 40, care l-au consacrat ca cel mai mare ctitor de așezăminte bisericești din Țara Românească, mănăstirea Căldărușani, zidită între 1637—1638, este cea mai reprezentativă ctitorie, care își duce viețuirea de 350 de ani în liniștea adunată din luxurianta vegetație din jur din peninsula lacului cu același nume, în care își oglindește fața, la adăpostul bătrînului codri ai Vlășiei de odinioară.

Nicolae Iorga, pe la începutul acestui secol, impresionat de pitorescul așezării, consemna: „Cîmplia se prăvale la dreapta într-o căldare, o căldărușe, în care izvoarele puternice au întins o pînză de apă ce se reînnoiește, sorbită deasupra de soare. Lacul se înfundă în malurile înalte, înfige în ele mici golfuri ascuțite; din loc în loc, ostroave mărunte își arată țepii de rogoz și ierburi înalte; li se zice coclocuiri și în desigur lor se prind pești ce fac ici și colo vrtejuri luminoase” (N. Iorga, *Sate și mănăstiri din România*, București, 1905, p. 210).

În aceste locuri retrase și pitorești, ne spune ieromonahul Casian Cernicanul, cel dintîi autor al unei monografii a mănăstirii, a existat un schit de lemn, în care locuia vreo 9 călugări, cînd a ajuns aici Matei Basarab în timpul unor lupte purtate cu Vasile Lupu, și impresionat de cele văzute, i-ar fi promis starețului schitului, Partenie, că, dacă se va întoarce biruitor din luptă, va reclădi mănăstirea din zid, ceea ce a și făcut în cursul anilor 1637—1638.

Relatarea ieromonahului Casian Cernicanul este aura legendei, fiindcă datele istorice nu confirmă în acest timp o luptă cu Vasile Lupu, iar documentele nu amintesc despre existența unui schit mai vechi, deși posibilitatea n-ar fi exclusă.

Mai probabil, cum s-a remarcat, ridicarea mănăstirii venea din considerații de ordin tactic și militar ale strategului ctitor, din nevoia de a întregi linia mănăstirilor întărite din regiunea de șes a țării: Sadova, Gura Motrului, Plumbuita, Slobozia.

La 6 mai 1637, Matei Basarab a cumpărat un sfert din satul Căldărușani, de la Badea din Spăteni, nepotul lui Neagoe logofătul, din Căldărușani, contra sumei de 150 de galbeni, pe care domnul i-a plătit „din punga mării sale”, vînzătorul arătînd că pe acest loc „va să facă mîria sa domnul nostru sfînt mănăstire și pomenească întru ajutorul și întru poahva Sfîntului măcenic și izvoritor de mir Dimitrie” (Arhivele Statului, București, *Mănăstirea Căldărușani*, II/6; LXVII).

În cursul anului 1637 se vor fi construit clădirile din jurul bisericii, așa-numita cetate, și clopotnița, iar în cursul anului 1638 se va fi zidit biserica, după cum se reține din bogata pisanie cu justificări cateheto-morale, așezată la ușa bisericii: „Și s-a început a se zidi în luna iulie în 14 și s-a săvîrșit în luna octombrie 20, leatul 1638”.

Mănăstirea avea să fie înzestrată de Matei Basarab cu numeroase moși și bunuri materiale, încît a devenit una dintre cele mai înzestrate mănăstiri din țară, îngăduind ca numărul monahilor viețuitori să ajungă uneori pînă la 500.

În 1653, mănăstirea era vizitată de patriarhul Macarie al Antiohiei, însoțit de secretarul său, diaconul Paul din Alep, care ne-a lăsat prețioase însemnări: „Fiind una din mănăstirile cele mai întinse din țară, are un mare renume în aceste părți. E de asemenea o clădire a lui Matei Voevod. Zidirea e vastă și nouă din temelii, cu o biserică cît se poate de frumoasă, chilii și apartamente de o eleganță princiară. Un lac imens o înconjoară, afară de un drum de țară, nu e alt mijloc de pătrundere. Aici se află moaștele Sfîntului Mitrofan, patriarh de Alexandria, de la al cărui onorabil craniu am primit binecuvîntarea”.

Cu timpul, mănăstirea degradîndu-se, avea să sufere refaceri și restaurări. În timpul lui Alexandru Ipsilanti (1774—1782), mănăstirea a fost încredințată arhimandritului Filaret, egumenul mănăstirii între 1772—1792, ajuns apoi mitropolit (1792—1793). Cu ajutorul domnului țării, Filaret a devenit al doilea ctitor al mănăstirii. El a reparat biserica, a reșezid turnul clopotniței, a clă-

(Continuare în pag. a 3-a)

Pr. I. Ionescu

Columna lui Traian — tezaur de amintiri

(Continuare din pag. 1-a)

peste un pod de vase, pînă la metopa ce surprinde retragerea oame-nilor și turmelor în munții carpa-țini, totul este o povestire ilustrată a celebrei confruntări militare. Aceste ilustrații dăltuite în marmură, deși sînt un adevărat imp de slavă închinat armatei și împăratului Traian, din sentimente de respect și înalt umanism, sculptorii au imortalizat și chipul dîrz și viteaz al regelui erou Decebal, sute de chipuri de daei, fortificații și alte construcții militare de ale lor, precum și diferite tipuri de arme folosite în cele două războaie daco-romane.

În secolul XVI, prin opera călugărului spaniol Alfonso Ciaconus, a apărut și prima încercare erudită de a descifra miezul istoric al scenei de pe Columnă. Interesul pentru relieful sculptat al Columnei a crescut de la Renașterea încocare pentru valoarea lui documentară.

Pentru români, narațiunea figurată a unor evenimente capitale de la ori-

ginile romanității noastre, constituie unul din cele mai prețioase tezaure de amintiri străvechi.

Cărturarul moldovean, Gheorghe Asachi, ca istoric, a fost un mare admirator al trecutului nostru. Pentru el Columna „este o vie arheologie nemuritoare”, căci fixează definitiv fizionomia strămoșilor noștri. În altă parte Gh. Asachi completează: „Arborele genealogic al acestui popor e împlîntat la Roma, în forul lui Traian”.

Pentru aceste motive, transportarea la București a copiilor turnate în beton fin după relieful sculptat al Columnei a fost un eveniment cultural de seamă (Vezi Magazin istoric, nr. 2/1967).

Sîntem singurul popor din lume care avem o istorie săpătat în marmură; cea mai veche, mai originală și unică prin felul ei, carte de istorie a poporului nostru, care dovedește „voitorilor noștri de rău” (Petru Maior), „nedețruptă noastră continuitate” (D. Cantemir) în hotarele Daciei Felix și „neclintirea noastră pe moșia milenară” (Nicolae Iorga).

Un martir al revoluției din 1848...

(Continuare din pag. 1-a)

mulți patrioți români: Jacob Bologa, Avram Iancu, Alexandru Papiu Ilarian, August Treboniu Laurian, aflați în această perioadă ca și cancelii în Tirgu Mures.

În dorința de a-și revedea satul, de a cunoaște starea nouă a evenimentelor, Vasile Pop a plecat într-o noapte (10 octombrie 1848) din Chirliu spre satul natal. „Toacă în acea zi — preciza mai târziu preotul Isaia Moldovan în memoriile sale „Din împlîrile vieții” — preoteasa mea, avînd afacere cu un croitor în Tirgu Mures, a mers la oraș și la croitor a auzit pe calfe zicînd: la noapte vom merge la vînat pe sate. Între aceste sate era și Nazna. Preoteasa mea i-a spus lui Pop Vasile ce a auzit vorbindu-se, l-am desmintat (avertizat) și noi toți să nu mergă acasă, dar nu l-am putut abate de la propusul său. S-a dus, era tocmai lună, timp frumos”.

În drum spre casă, însoțit de Vasile Moldovan, Pop s-a oprit la viceprefectul Ioan Oros din Vidrasău, unde s-au sfîșuit asupra măsurilor ce trebuiau luate pentru organizarea românilor împotriva primejdiilor amenințătoare. Oros i-a atras atenția să fie prevăzător în acțiunea sa pentru a nu cădea victimă. La avertismentul primit, tînărul tribun ar fi dat următorul răspuns: „Dacă mă vor arasta și spînzura, știu pozitiv că din aceasta va începe revoluția”.

Ajunș acasă la Nazna, Vasile Pop a fost trădat, prins și dus la Tirgu Mures, în imediata apropiere a satului său.

În aceeași noapte, au fost înștiințați Ioan Oros și Vasile Moldovan. Fiind îngrijorați de situația tînărului tribun, aceștia au trimis un ordin de mobilizare în toate comunele românești din apropiere, pentru ziua de 12 octombrie. În această zi s-au adunat în satul Nirasău 6000 de țărani. Li s-a făcut cunoscută arestarea lui Vasile Pop. S-a redactat un protest către autoritățile din Tirgu Mures. În timp ce adunarea aștepta răspunsul, a trecut prin sat guvernatorul Transilvaniei Emerik Mikó. Acesta a promis eliberarea lui Vasile Pop. Ca de obicei, promisiunile autorităților maghiare nu s-au realizat. Acest fapt a declanșat un adevărat val de proteste din partea maselor largi populare. După cum se consemnează într-un document de epocă, sute și mii de români devotați cauzei Revoluției din 1848 au protestat în chip vehement „în contra arestării lui Vasile Pop din Nazna, pentru că el n-a greșit cu nimic în contra legilor, ci tocmai pe baza acestor legi a voit să înarmeze și să învețe deprinderea armelor pe românii din tribunatul său pe baza căror legi s-a înarmat și organizat națiunea maghiară”. Cruzimea persecuțiilor maghiari n-a ezitat să se arate. După cumplita schingiuiri, a fost spînzurat în apropierea casei natale din localitatea Nazna. „Pe Vasile Pop l-au spînzurat în hotarul Mediașfalăului, pe o colină ce se ridică drept cu casa lui părintească din Nazna, așa încît îl puteau vedea părinții de acasă”, scria Vasile Moldovan în Memoriile sale. Acestea se petreceau la 16 octombrie 1848. Se stîngea din viață la numai 5 zile după ce la Cluj, la 11 octombrie 1848, erau spînzurați alți doi tineri, juristii Alexandru Bătrîneanu și Vasile Simionis. „Acești trei inteligenți români — scria Alexandru Papiu Ilarian — fură jertfele cele dintîi, încă înainte de revoluțiune, pînă cînd românii nu atinseseră nici pîrul vreunui ungur”.

Schînd cele mai semnificative momente din viața și activitatea revoluționară a lui Vasile Pop, putem constata că în plămădirea personalității sale un rol important l-au avut idealurile generațiilor pașoptiste și desigur educația primită în familia preotească din care se tragea și în școala teologică de la Sibiu. Pilduitor prin caracterul său integru, prin dirzenia cu care s-a angajat alături de masele țărănești la lupta pentru scuturarea jugului iobăgesc, pentru repunerea națiunii române în drepturile ei firești, fostul tribun își încheia viața la o vîrstă atît de tînără, de numai 21 de ani, vîrstă la care, încheind atunci cursurile teologice de la Sibiu, se pregătea să slujească cu rivnă lui Dumnezeu și oamenilor. Își aducea darul cel mai de preț, viața, ca jertfă pe altarul sfînt al neamului românesc.

MĂNĂSTIREA CĂLDĂRUȘANI — la 350 de ani

(Continuare din pag. a 2-a)

dit chiliile de la etajul cetății și arhondaria de sus, numită de atunci „sala lui Filaret”.

În septembrie 1793, mitropolitul Filaret și-a prezentat demisia din scaunul mitropolitan, pe motive de boală, și s-a retras la Căldărușani, unde a și murit în 1794, fiind înmormântat aici.

La Căldărușani, mitropolitul Filaret a adus ca stareț de la Cernica pe vestitul Gheorghe (1794—1806), unul din ucenicii lui Paisie Velicovschi, cu care merse la Sfântul Munte. Starețul Gheorghe i se datorește redresarea vieții monahale la Cernica din 1781, care avea să conducă din 1794 și mănăstirea Căldărușani și să îi imprime noul duh paisian, după modelul Sfântului Munte. Starețul Gheorghe a realizat la Cernica și Căldărușani opere pe care le realizase în Moldova starețul Paisie. Floarea cea mai aleasă care a crescut în solul spiritualității cernicane a starețului Gheorghe, dezvoltând în gradul suprem cele trei însușiri ale ei: ascetismul, milostenia și preocuparea practic-gospodărească, a fost Sfântul Calinic, iar mănăstirea Cernica, după mănăstirea Căldărușani, a devenit treptat o școală model a întregului monahism românesc.

La începutul secolului al XIX-lea mănăstirea Căldărușani devine unul din centrele monastice cele mai importante din sud-estul Europei.

Spre ea s-au îndreptat numeroși noveci veniți și din Transilvania, din Moldova și de peste Dunăre. În 1819 viețuiau în mănăstire 208 călugări și frați, dintre care 83 din Țara Românească, 82 din Transilvania, 14 din Moldova și 27 veniți de peste Dunăre (Veniamin Nicolae, *Mănăstirea Căldărușani*, București, 1973, p. 81). Mult timp mănăstirea a fost un centru de înfrățire între românii de pretutindeni, și prin ei de răspândire a cărții românești în toate ținuturile locuite de români.

Rolul cultural îndeplinit de mănăstirea Căldărușani se aseamănă cu cel de la mănăstirea Neamț. Aici au trăit și și-au desfășurat activitatea, ca într-o mare școală, numeroși caligrafi, miniaturști, traducători din limbile slavonă și greacă, cum au fost caligraful ieromonah Acachie, venit din Transilvania, ieromonahul Macarie cîntăreț, cel care a imprimat un caracter național muzicii bisericesti, și ierodiaconul Grigorie, care avea să fie ales în ianuarie 1829 mitropolit al Țării Românești, cunoscut pentru activitatea sa culturală cu numele de Grigorie Dascălul.

Mănăstirea dispunea de o mare bibliotecă, ce număra 1230 de cărți, pe la 1864, cu conținut teologic, umanist-iletar și științific, în limbile română, greacă, latină, slavonă, franceză, germană și italiană.

În metohul mănăstirii de la Cocloc a luat ființă și a funcționat o tipografie, activată de mitropolitul Grigorie Dascălul (1823—1829; 1833—1834), care a pus-o sub conducerea ieromonahului Macarie, unde avea să se tipărească, între altele cărți, până în 1836, cele 12 volume mari ale *Vieților Sfinților*, după textul celor apărute la mănăstirea Neamț în anii 1807—1815. Alături de alte mănăstiri cu tiparnițe, ca Neamț, Govora, Dealu, Cetățuia, mănăstirea Căldărușani și-a adus și ea contribuția importantă la îmbogățirea patrimoniului cărții vechi românești.

În mănăstirea Căldărușani a existat și o școală de zugrăvi a mitropoliei Ungrovlahiei, înființată în urma unui hrisov al lui Alexandru Ipsilanti din anul 1778.

De școala de zugrăvi de la Căldărușani este legat și numele marelui pictor român, Nicolae Grigorescu, care și-a făcut ucenicia aici, sub îndrumarea mesterului zugrav Evghenie Lazăr, și care a locuit în mănăstire între anii 1854—1855, de la care se păstrează și astăzi în muzeul mănăstirii un număr de icoane.

Mănăstirea Căldărușani fiind în apropierea Bucureștilor și având ziduri de protecție ca de cetate a servit adeseori și ca loc de refugiu și adăpost pentru populația Capitalei, cum a fost în 1821, când în țară au intrat eteriștii și turcii.

Cu timpul, peste mănăstire s-au abătut multe calamități. Cutremurul din 1833 a afectat clădirea bisericii, care i-a

dărâmat două turle, fiind refăcute după aceea din lemn. În 1850 un foc a mistuit casele mănăstirii, care aveau apoi să fie refăcute. La 17 noiembrie 1876 o furtună avea să mărească degradările, încît la 1905, biserica și clădirile ei din jur se găseau într-o stare avansată de ruinare.

Între anii 1908—1915, complexul mănăstirii a fost în întregime restaurat prin grija fostului mitropolit Ghenadie Petrescu (1893—1896) și sub supravegherea Comisiei Monumentelor Istorice.

Pictura interioară și exterioară a bisericii a fost executată de pictorul Belizarie și recepționată la 14 iunie 1914.

În ziua de 23 aprilie 1915, biserica a fost sfințită cu un mare fast de fostul mitropolit Ghenadie Petrescu, care-și avusese aici locul său de retragere din 21 mai 1896 și pînă în ziua morții sale la 31 august 1918, și care primise să fie stareț al mănăstirii din 1905. Mitropolitul Ghenadie Petrescu a fost asistat atunci la slujba sfințirii de Sofronie, episcopul Rîmniceului — Noului Severin și de arhierul Evghenie Humulescu, în prezența ministrului Cultelor și Instrucțiunii, I. G. Duca, și a prof. C. Istrati, președintele Comisiunii Monumentelor Istorice, și a unui mare număr de credincioși.

Cutremurul din noiembrie 1940 a avut grele urmări pentru biserică și clădirile ei. Prin grija Comisiei Monumentelor Istorice s-au făcut lucrările de restaurare, sub conducerea arhitectului D. Ionescu-Berechet.

Peste cîțiva ani, o altă calamitate cu urmări devastatoare se abătea peste mănăstire, incendiul din 1945, care a mistuit aproape toată cetatea mănăstirii. Între anii 1950—1958 ca și în anii următori pînă în 1960, mănăstirea a fost în întregime restaurată prin purtarea de grijă a fostului mare patriarh Justinian Marina, așa cum menționează și pisanja așezată deasupra intrării în cetate.

Deși a avut de suferit numeroase calamități (cutremure, incendii etc.), care au pricinuit mănăstirii multe stricăciuni, ea a rezistat totuși timpului pînă în zilele noastre din vremea glorioasă a marelui ei ctitor.

Partea centrală a complexului o alcătuiește așa-numita cetate, în mijlocul căreia se află biserica mare. În afara zidurilor cetății se află bisericuța paraclis, casele stareției și o serie de alte clădiri din timpurile mai noi. Biserica mare a rezistat cel mai mult timpului și a suferit mai puțin transformări, rămînd una dintre cele mai mari ctitorii ale lui Matei Basarab, cu dimensiunile de 34 m lungime și 13 m lățime, caracterizată ca o combinație a tipului bisericii mănăstirii de la Curtea de Argeș a lui Neagoe Basarab și a bisericii mănăstirii Dealu. Este înzestrată cu trei turle, una deasupra naosului și două pe pronaos, avînd pronaosul lărgit și absidele laterale în formă de treflă.

Pridvorul bisericii este mare și larg și a fost adus prin restaurările ce s-au făcut bisericii aproape la forma originală. Aici, sub două lespezi de marmură, își dorm somnul de veci mitropolitii Grigorie Dascălul și Ghenadie Petrescu.

Pronaosul, supralărgit ca la Curtea de Argeș, are în mijloc doi stâlpi și o dispoziție specială ce amintesc de pronaosurile de la Muntele Athos. Deasupra pronaosului se ridică două turle mici de formă octogonală în plan.

Naosul este dominat de o turle înaltă octogonală și prezintă forma trilobată. Absidele laterale sînt largi și adînci; în dreptul lor biserica are o lățime de 16,50 m, jumătate din lungimea ei. Zidurile absidelor au forma semicilindrică în interior și poligonală în exterior.

Altarul este spațios, cu nișe mari pentru proscomidii și veșmîntar, în formă de dreptunghi în prelungirea naosului, închis printr-un semicerc situat în ax, asemănător absidelor.

Pictura bisericii a fost în cea mai mare parte refăcută. Din secolul al XVII-lea se păstrează tablourile votive din pronaos ale lui Matei Basarab și doamna Elina.

Ușa de intrare în biserică este decorată deasupra cu inscripția bogată în expunerea ei din 1638, cu literele chirilice săpate în piatră.

Încinta mănăstirii are forma unui patruleter cu zidurile consolidate și pe alocuri complet refăcute. În exterior, zidurile sînt drepte, prevăzute cu contraforți la colțurile cetății, iar în interior sînt chiliile și celelalte clădiri, care au suferit și ele o serie de modificări. Etajul clădirilor datează din secolul al XVIII-lea, iar dispoziția actuală a chiliilor precum și coloanele de zidărie cu arcade sînt de la restaurările intervenite între anii 1908—1915. Pivnița din dreapta intrării datează din secolul al XVII-lea, iar pivnița mare de sub trapeză din 1850.

Intrarea în incintă se face pe sub turnul clopotniță, care a suferit și el mai multe transformări în decursul vremii.

În mănăstire se află amenajat un muzeu cu obiecte de preț, păstrate, cîte au mai rămas, cu grijă, cum este și un taler de argint de la Matei Basarab. Tetraevangheliul dăruit de Matei Basarab mănăstirii, cel mai important manuscris cu miniaturi ce ne-a rămas în țară din secolul al XVII-lea, scris în limba slavonă de monahul Mardarie, se află în prezent la Academia R. S. Românie. Deosebit de valoroase sînt în muzeu 7 icoane pictate de Nicolae Grigorescu, în anii 1854—1855, cînd și-a făcut aici ucenicia sa de zugrav. În pinacoteca mănăstirii se găsec expuse 25 de tablouri cu portrete de ierarhi și călugări, printre care și Paisie Velicovschi și starețul Gheorghe precum și cîteva tablouri de Sava Henția.

Obiectele muzeale, icoanele, tablourile și întregul complex mănăstiresc de la Căldărușani se înscriu cu valoarea lor istorică și cultural-artistică în patrimoniul național cultural al poporului român, peste care timpul și-a scuturat zilele și cu soare, ca și cu viscole și ninsoare de 350 de ani, din vremea glorioasă lui voievod Matei Basarab.

Pr. I. Ionescu

Raporturi istorice, etnice și demografice în Transilvania (VI)

Izvoarele istorice confirmă că etnogeneza poporului român nu constituie nici o „enigmă” și nici un „miracol”, cum au afirmat unii istorici certați cu adevărul, ci se integrează, natural, în procesul firesc al formării popoarelor romanice. Și la români — ca și la francezi, italieni, spanioli și portughezi — avem de-a face cu un substrat: daco-geții la români, gali în Franța, iberii în Spania și Portugalia, neamurile italiice, gali și etruscii în Italia, peste care s-a suprapus elementul roman, care a dat limba, la care se adaugă — cu rol cu totul secundar — unele cuvinte provenite de la populațiile migratoare, germanice în Apusul Europei, slave la români.

Cît despre maghiarii aflați în Transilvania, există informații și relatări istorice care confirmă că la origine au fost un popor migrator, venit din stepele Asiei în jurul anului 896 și s-a stabilit în Cîmpia Panoniei. „Ungurii” — scrie E. Moor — sau maghiarii originari din Asia din regiunea care se întinde la apus de ultimele ramificații ale Munților Altai, au înaintat treptat spre Apus, ocupînd succesiv ținuturile de stepă între cursul mijlociu al Volgăi și Munții Urali, apoi cele dintre Don și Nipru (pe la 830), pentru a ajunge pe la 889 în Ateukuz (Etelköz), adică în „țara dintre rîuri” (Bugeacul de mai tîrziu), unde diferite triburi se unesc și aleg conducător pe Arpad. După cîțiva ani, în 895, au părăsit Ateukuzul, în urma unui atac al bulgarilor și al unui nou neam năvălitor, pecenegii, care le devastază complet lagărul. Au pornit spre miazănoapte, de-a lungul Carpaților moldoveni și galițieni, pînă în dreptul orașului Munkacs, unde au trecut peste munți, coborîndu-se în Cîmpia Tisei (anul 896). De aici au organizat o serie de expediții de pradă, potolindu-se numai după ce împăratul Otto cel Mare a reputat asupra lor o victorie categorică la riul Lech, în anul 955.

După încursiunile spre apusul Europei, strămoșii ungarilor s-au organizat într-un stat pe ambele maluri ale Dunării de mijloc și s-au încreștinat.

Fiindu-le barat drumul spre apus, regii unguri au pornit expediții împotriva popoarelor vecine, în dorința lor de a cuceri noi teritorii, moravii și slovaci la nord de Panonia, croații și slovenii la sud, românii la răsărit, reușind să înfrîngă rezistența acestora și să-și întindă, pînă spre finele secolului al XIII-lea, stăpînirea asupra Slovaciei, Croației, Sloveniei și Transilvaniei.

Regatul feudal ungar nu a avut posibilitatea să colonizeze teritoriile cucerite cu locuitorii unguri, implantînd doar insule, astfel că granițele regatului, mărit spre miazăzi și răsărit, nu puteau fi apărate împotriva ultimilor migratori: cumanii, tătarii. Pentru a rezolva problema, regii unguri au invitat străini să se așeze în regat, dîndu-le pămînt și privilegii, numindu-i „hospites regis” (oaspeții regelui).

În acest scop, în Transilvania s-au produs două colonizări masive, prin așezarea seculor și aducerea coloniștilor sași — ultimii chemați încă sub regele Geza al II-lea (1141—1161) — cărora li s-a încredințat apărarea granițelor spre răsărit și miazăzi.

În legătură cu pătrunderea ungarilor în Transilvania și cu înstăpînirea regatului ungar aici se ridică pentru istoriografia ungară întrebări la care nu va putea nicodată să răspundă: Răsărit și istorici unguri afirmă că la venirea ungarilor în Transilvania era pămînt pustiu; implicit, nu li s-ar fi opus nici o rezistență și totuși n-a fost anexată în acel timp la Ungaria, trebuind să treacă multe sute de ani pînă la anexarea Transilvaniei, în 1867. Pînă la 1867 Transilvania a avut autonomie, cu voievozi, principii și guvernatori, legi proprii, dietă și guvern aparte de Ungaria. După ocuparea Transilvaniei „pămînt pustiu”, înseamnă că ungarii au devenit „bășinași”, dar coloniștilor secul și sași li s-au acordat privilegii; față de cine, față de maghiarii bășinași? Sau dacă seculi și sașii au fost așezați în pămînt pustiu, nu aveau față de cine să aibă o situație privilegiată, fiind singurii locuitori ai teritoriilor acordate de regii unguri în folosință perpetuă.

În condițiile în care eforturile tuturor românilor, din întregul spațiu carpatodunăbano-pontic era îndreptat spre unificarea statală, autonomia Transilvaniei trebuia menținută și respectată, iar organizarea sa administrativă trebuia să aibă o structură deosebită de restul statului feudal ungar, păstrîndu-se pentru ea forma autohtonă de organizare — voievodatul. Acesta rămîne o instituție specifică numai Transilvaniei în cadrul regatului, impunînd provinciei românești o dezvoltare deosebită de restul regatului, în tot timpul cît a făcut parte din el. Căuțind să explice această formă de organizare statală, istoricul ungar Farczady Elek scria: „Regii Ungariei au fost silii să încuviințeze organizarea deosebită a Transilvaniei, deoarece sentimentul independenței era aici așa de adînc înrădăcinat, încît formațiunea statală, pornită odată, nu mai putea fi oprită”. Aceasta este explicația faptului că românii și-au păstrat multă vreme administrația proprie, instituțiile juridice diferite de cele ungurești, armata proprie, ceea ce le-a asigurat o quasi-autonomie.

Deși existența voievodatelor române este confirmată de cronicarii unguri Anonymus și Keza, istoricii unguri tîrziu au declarat relatările cronicarilor ca fiind neverosimile și deci lipsite de încredere. Adevărul adevărat, spun istoricii contestatarii, este cel afirmat de ei prin afirmațiile expuse în lucrările lor, prin care ajung la concluzia că la venirea ungarilor în Transilvania, teritoriul acesteia era „pustiu”. Dintr-o dată Dacia Traiană, înfloritoare și prosperă, și în speță Transilvania, bogată în aur și argint, fier și sare, cu pășuni și cîmpii mănoase, este părăsită — după părerea acestor istorici — de daco-romani, popor stabil pe pămîntul pe care au trăit strămoșii lor, devenind pe neașteptate popor migrator care a plecat în lumea largă, iar tot dintr-o dată ungarii s-au transformat dintr-un popor migrator în popor stabil.

Și după 1526, anul în care regatul ungar s-a prăbușit la Mohaci sub loviturile otomanilor, Transilvania s-a bucurat de vechile privilegii și libertăți, de acum sub suveranitate otomană pînă la 1688; de la această dată, principatul, ridicat de Maria Tereza în 1765 la rangul de Mare Principat, trece sub suveranitatea Imperiului habsburgic, pînă la 1867. Abia în 1867, în urma votului dietei nobiliare de la Cluj, dar mai cu seamă că monarhia, zdruccinată de criză, și-a găsit aliatul firesc în nobilimea ungară, Transilvania a fost înglobată administrativ și politic la Ungaria, desființîndu-i-se autonomia.

Pentru justificarea în ochii opiniei publice mondiale a legalității anexării Transilvaniei la regatul ungar supus Austriei, s-a lansat teoria „pămîntului pustiu”, insistîndu-se asupra faptului că ungarii au fost bășinași pe pămîntul acesteia și deci stăpînitori, iar românii venetici, deci fără drepturi și supuși unor grele obligații. Începînd din secolul al XIII-lea și pînă în secolul al XVIII-lea românii s-ar fi „infiltrat” în Transilvania peste ungarii bășinași, venind din Muntenia și Moldova, unde au fost „asupriți și exploatați”.

Și așa s-a născut o a doua teorie inventată de maestrul falsificatorilor ai istoriei: infiltrarea sau imigrarea românilor în Transilvania, unde „bășinașii” ungarii i-au primit cu „brațele deschise”.

Aceste teorii au dat naștere la replici din partea istoricilor români și a unora străini, care susțin permanența și continuitatea poporului român, disputa conținutului și după Unirea Transilvaniei cu România în 1918, conștințită de Tratatul de Pace. Din partea ungară s-au ignorat, în mod premeditat, documentele oficiale publicate de Ungaria însăși, care făceau imposibilă lansarea teoriilor amintite. Istoricii unguri nu pot invoca documente istorice care să confirme cînd, cum și în ce proporții au avut loc infiltrări de români din celelalte două țări române în Transilvania.

Afirmățiile noastre sînt axate exclusiv pe realitățile istorice din Transilvania, pe documentele oficiale ungare publicate între 1867—1918, adică numai pe timpul în care Transilvania fusese anexată de Ungaria, și anume: statisticele oficiale din anii 1880, 1890, 1900 și 1910, hărțile etnografice întocmite după acele statistici, lucrarea semi-oficială a publicistului Balogh Pál (*A Népfajok Magyarországon*, Editura Ministerului Instrucțiunii, Budapesta, 1902), precum și mărturiile unor istorici și oameni politici unguri.

Arhid. prof. dr. Constantin Voicu
Prof. Mihai Racovițan

petuos, mai puternic, dispunînd totodată și de un stil mai bogat”.

Tot în anul 1907 este ales membru în Comitetul despărțămîntului Abrud-Cîmpeni al „Astreii”.

După ce, în mai 1910, este numit paroh la Orlat (jud. Sibiu), în octombrie al aceluiași an, este ales în Comitetul de conducere al despărțămîntului Săilește al „Astreii”.

Cu ocazia nunerii în parohia Orlatului, mai multe ziare consemnează evenimentul, printre acestea în „Poporul român”, X, nr. 24, 6/19 iunie 1910, apare articolul „Un sat cu noroc”, iar în „Gazeta Transilvaniei”, LXXIII, nr. 118, 30 mai/12 iunie 1910, articolul „Introducerea părintelui I. Agărbiceanu de paroh al Orlatului”, din care spicim:

„Ziua de 29 mai (st.n.) va rămîne o zi însemnată în istoria comunei Orlat, prin faptul că în această zi a fost introdus de paroh al acestei comune cunoscutul nuvelist, părintele Ion Agărbiceanu...”

Orlătenii i-ar fi primit cu porți de triumf, cu banderile, dar iubitorul de modestie a făcut cunoscut înainte că acelea nu-i sînt pe plac”.

Și încheie:

„Fii binevenit în mijlocul nostru, părinte Agărbiceanu, orlătenii au avut noroc de un om ca dumneata... care să-ți ridice iarăși la acea vază ce au avut odată în vremurile străbune”.

În 1912 Asociațiunea îl alege membru corespondent în Secția literară,

împreună cu Axente Bancu, Const. Lăcea, N. Dragoman, Al. Ciura, St. Căcoaveanu și Horia Petra Petrescu și candidază din nou la premiul „Andrei Mureșanu” cu lucrarea „Două iubiri”, pentru ca în 1913 să îl găsim între membrii Comitetului Central al „Astreii”, alături de A. Bărseanu — președinte, Oct. Tăslăuanu — notar (secretar), V. Bologa, Ars. Bunea, P. Cosma, O. Goga, N. Ivan, Ion Lupăș, I. F. Negruțiu, Il. Pușcariu, O. Russu, N. Togan, I. Banciu.

Anul 1914, odată cu apariția, în Editura „Luceafărul” a romanului „Arhangheli”, marchează o dată importantă în dezvoltarea prozelor românești. Este demn de remarcat că manuscrisul romanului se află în posesia Bibliotecii „Astra”.

ION AGĂRBICEANU ȘI „ASTRA”

Din anul 1920, Agărbiceanu își începe colaborarea la revista „Transilvania” — organul de presă al „Astreii”, pe care o va conduce apoi, împreună cu H. P. Petrescu, începînd din 1928.

Este ales membru activ, începînd din 1925, al Comitetului Secțiunii filologice-literare a „Astreii” (printre membrii corespondenți figurînd Lucian Blaga și Adrian Maniu).

În ianuarie 1928, Comitetul Central al Asociațiunii îl numește secretar literar al Secțiunii lor științifice-literare, președinte fiind Bogdan Duiță.

Notăm că „Transilvania” din 1928 îl face o recenzie romanului „Legea mîntii”, recenzie din care redăm cîteva aprecieri: „De la începutul ac-

țiții. Iar mai departe: „Opera de artă nu e o copie, o fotografie a vieții, ci o creație din nou. Acest nou îl constituie sensibilitatea, reflecția interioară, atitudinea sufletească a artistului în fața lumii și a vieții și exprimarea aceluiași nou atîrnă de talentul și munca ce o depune autorul, în exteriorizarea creației... De la cele dintîi scrieri ale sale, I. Agărbiceanu a fost captivat de psihologia subiectului ce-i căzuse din lumea inconștientă, în suflet, și s-a confundat tot mai mult cu tainele vieții sufletești a diferiților oameni ajungînd mereu la fondul comun de umanitate”.

Între evenimentele culturale de primă mărime ale anului 1988 se numără și comemorarea a 25 de ani de la trecerea întru nemurire a celui care a fost Ion Agărbiceanu, prozator, scriitor, publicist, luptător, și a cărui vastă activitate: poezii, povestiri, romane, scrieri memorialiste, studii de istorie și critică literară, articole culturale, politice și ecleziastice se întinde pe o perioadă de peste șase decenii, de la debutul din 1899 și pînă la trecerea în veșnicie în 1963.

Autorul romanului „Arhangheli” sau al nuvelei „Fefelega” a deșpus o statornică activitate și în cadrul „Astreii”, activitate ale cărei începuturi se plasează în anul 1906, cînd tînrul scriitor asistă la adunarea generală a Asociațiunii, ținută în sept.—oct. la Brașov, după ce, în luna iulie a aceluiași an, în Raportul secretarului II (Octavian Avota) către sesiunea plenară a Secțiunii științifice-literare, se face următoarea apreciere și... propunere: „În timpul din urmă ne-au dat, între alții, apreciate bucăți literare de. D. I. Agărbiceanu, A. Cura și Z. Bărșan, dintre care niciunul, asemenea altora, sint sigur, că nu a primit aproape nici o retribuție materială pentru munca lor... Vă rog a aduce în această privință hotărîrile pe care le credeți mai potrivite trebuințelor” (este vorba de acordarea premiului „Andrei Mureșanu” de 300 cor.).

În anul 1907, Agărbiceanu candidază și obține premiul „Astra” cu volumul „De la țară” (a mai fost premiat și Zaharia Bărșan, pentru volumul „Ramuri”).

În Raportul secțiunii literare, întocmit de V. Onițiu și Andrei Bărșeanu se arată că „Agărbiceanu este mai sugestiv decît Slavici, mai im-

La primul Congres cultural al „Astreii” din aprilie 1930, Ion Agărbiceanu este ales secretar general al Congresului și prezintă raportul „Problema colaborării și eventual fuziunea „Astreii” cu alte societăți culturale”.

Și în continuare desfășoară aceeași bogată activitate în cadrul Asociațiunii participînd la adunările generale de la Caransebeș (1930), Sfîntu Gheorghe (1931), Deva (1932), Brașov (1933), Tîrgu Mureș (1934), Satu Mare (1935), Blaj (1936), Timișoara (1937), Sibiu (1939), unde prezintă rapoartele Secțiunii literar-filologice și științifice și reprezintă Asociațiunea la diferite manifestări din țară.

În aprilie 1940 demisionează din postul de secretar general al Asteii, pe care îl deținea din 1928, și din Comitetul Central, primînd multumiri pentru o activitate rodnică, în slujba marilor idealuri pe care le-a servit „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român”, prin cel mai destoinos membri ai săi, între care Ion Agărbiceanu ocupă unul dintre primele locuri.

Marele scriitor, om de cultură și de acțiune se stinge, în vîrstă de 81 de ani, în mai 1963, la Cluj.

Nicolae Gastone

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII

Din A G E N D A
Prea Fericitului Patriarh
T E O C T I S T

■ **Luni, 2 mai a.c.** — P.F. Patriarh Teoctist a vizitat mănăstirile Cheia și Suzana din județul Prahova, interesându-se de viața duhovnicească și gospodărească a acestor două așezăminte monahale.

■ **Miercuri, 4 mai a.c.** — P.F. Patriarh Teoctist a făcut o vizită la șantierul de lucrări de la Institutul Teologic și Centrul Ecumenic, la șantierul de reparații și consolidare a Bisericii Sf. Spiridon-Nou și la șantierul de construcții ale noilor Ateliere ale Institutului Biblic și de Misiune ortodoxă de la Popești-Leordeni. În această vizită de lucru P.F. Sa a fost însoțit de P.S. Episcop Roman Ialomițeanul, vicarul Sf. Arhiepiscopiei a Bucureștilor și de P.C. Pr. Ioan Neamu, consilierul Sectorului Tehnic și de construcții.

■ **Joi, 5 mai a.c.** — În sala de ședințe a Palatului patriarhal, P.F. Patriarh Teoctist a prezidat lucrările Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor, care a rezolvat probleme curente.

■ **Vineri, 6 mai a.c.** — P.F. Patriarh Teoctist a primit în audiență pe Prof. Vasile Gionea președintele Asociației de Istorie Comparativă a Instituțiilor și Dreptului din R.S. România.

— P.F. Patriarh Teoctist a primit în audiență pe Exceleța Sa Dl. Ernst Thurnheer ambasadorul Elveției la București. La primire au fost de față P.S. Episcop-vicar Patriarhal Nifon Ploieșteanul și P.C. Pr. Alexandru Tudor consilier patriarhal.

■ **Vineri, 13 mai a.c.** — P.F. Patriarh Teoctist a primit pe PP.SS. Episcopi, Gherasim al Rîmnicului și Argeșului, Epifanie al Buzăului, pe P. Cuv. Arhim. Sofian de la Mănăstirea Antim și pe P. Cuv. Arhim. Grigore Băbuș, care au vizitat așezămîntul românesc Prodromul și alte Mănăstiri din Muntele Athos.

■ **Duminică, 15 mai a.c.** — P.F. Patriarh Teoctist a asistat la Sf. Liturghie săvârșită la Catedrala patriarhală, la sfîrșitul slujbei roștind cuvînt de învățătură și povățuire duhovnicească.

SIBIU

■ **Sîmbătă, 28 mai 1988,** I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului s-a întîlnit în sala din aripa nouă de la reședința mitropolitană din Sibiu cu studenții din an. IV de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu. Erau de față P.C. rector Constantin Voicu și corpul profesoral, precum și permanența Consiliului arhiepiscopesc.

În numele absolvenților a vorbit dl. Chirilă Ioan, care a exprimat bucuria momentului, acum la încheierea studiilor universitare, precum și alese mulțumiri I.P.S. Sale și celorlalți Ierarhi, pentru toată purtarea de grijă. În numele colegilor, a făgăduit că se vor strădui să-și facă conștiința datorită în parohiile în care vor fi rînduiți să lucreze.

A vorbit apoi I.P.S. Mitropolit Antonie, care, între altele, le-a subliniat ideea că se află la un sfîrșit și la un început, la un sfîrșit de muncă pe care vor „clădi” ceea ce încep acum, „viața voastră de acum încolo”. „Începînd de astăzi din ucenic deveniți dascăli și din fii, părinți” — a arătat I.P.S. Sa.

Evocînd modul anevoios în care se studia acum 40 de ani, cînd urmele războiului și ale unei puternice secete se simțeau la tot pasul, I.P.S. Sa le-a dat în continuare o seamă de sfaturi practice, legate deosebi de căsătorie, de parohia în care vor lucra și de starea responsabilă în care trebuie să se prezinte la hirotonie, încheind cu îndemnul stăruitor de a fi „preoți buni”.

■ **Duminică, 29 mai 1988,** de Praxial Pogorîrii Duhului Sfînt, I.P.S. Mitropolit Antonie a săvîrșit Sf. Liturghie în catedrala mitropolitană din Sibiu, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

La priceasnă, I.P.S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învățătură, zăbovind cu deosebire asupra lucrării Sf. Duh în viața Bisericii și a omenirii în general.

CLUJ

a fost un înălțător concert religios, în cadrul căruia au fost interpretate o parte din cele mai frumoase cîntări specifice Postului Mare, armonizate de cunoscuți compozitori, cum sînt: „Cîntări în Postul Mare” (de I. Brie), „Cămara Ta Mîntuitorule...” (de N. Lungu), „La rîul Vavilonului” (de I. Brie), „Aceasta zice Domnul” (de S. Drăgoli), „Oratoriu” (de Gh. Mandicevski), „Miluiește-mă Dumnezeu...” (de Gh. Cucu) și altele. Mulțimea credincioșilor prezenți a beneficiat de o oră de înălțătoare trăire spirituală.

■ **Duminică, 10 aprilie 1988,** de praxial Învierii Domnului, I.P.S. Arhiepiscop Teofil, după ce la orele 24, a săvîrșit slujba Învierii, la orele 10 a săvîrșit Sf. Liturghie arhierescă în catedrala arhierescă.

P.S. Episcop-vicar Iustinian a săvîrșit slujba Învierii la biserică Sf. Treime, iar Sf. Liturghie arhierescă în biserică „Schimbarea la Față”, din municipiul Cluj-Napoca. După Sf. Liturghie, potrivit tradiției, P.S. Iustinian, Permanența Consiliului Eparhial, slujitorii catedralei și personalul Centrului eparhial, în saloanel reședinței arhieriscopale au felicitat pe I.P.S. Arhiepiscop Teofil cu prilejul marelui praxial al Învierii Domnului.

■ **Luni, 11 aprilie 1988,** a doua zi de Sf. Paști, I.P.S. Arhiepiscop Teofil a săvîrșit Sf. Liturghie arhierescă în biserică „Schimbarea la Față” din municipiul Cluj-Napoca. La sfîrșitul Sf. Liturghii, I.P.S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învățătură.

În aceeași zi, P.S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul, a săvîrșit Sf. Liturghie arhierescă în catedrala arhierescă din Cluj-Napoca. La sfîrșitul Sf. Liturghii, P.S. Sa a rostit un instructiv cuvînt de învățătură.

ORADEA

cioși. Sf. Liturghie arhierescă, cu citirea Pastoralii Ierarhului, a fost săvîrșită în Catedrala cu Lună, iar

Vecernia Învierii în biserică „Sf. Nicolae” (Catedrala a II-a), cu citirea Sf. Evanghelii în 12 limbi. Ierarhul a ținut cuvînt de învățătură. Apoi, la reședința episcopală, a avut loc o recepție, la care au participat membri ai Adunării și Consiliului eparhial, angajații Centrului Eparhial, preoții și un însemnat număr de credincioși din orașul de reședință, precum și membrii corurilor de la cele două catedrale. Cu acest prilej, cei de față, prin cuvîntul pr. Gheorghe Prutea — nu de la parohia Oradea-Centrală, au prezentat respectuoase felicitări Ierarhului de Sf. Sărbători. P.S. Sa a mulțumit călduros, urînd tuturor deplină sănătate și fericire. Corul Bisericii cu Lună a intonat imnul arhieresc și alte piese corale adecvate.

■ **A doua zi de Sf. Paști,** potrivit tradiției, chiriarhul a poposit în mijlocul credincioșilor din orașul Beiuș, săvîrșind Sf. Liturghie în biserică „Sf. Dumitru” (din centru), răspunzînd fiind date de corul parohial. Cu acest prilej, preoții pensionari Ilie Mihele și Ilie Șarba, pentru rodnică și îndelungată activitate pastorală (de aproape 50 de ani) au fost distinși de Ierarh cu înalta distincție de *iconom-stavrofor*, întru care au primit și hirotesia. În vorbirea sa, Ierarhul și-a manifestat satisfacția de progresul vieții religioase a credincioșilor din acest oraș, ca rezultat al prodigioasei activități desfășurate de cei trei păstori sufletesți: Pr. prot. Teodor Cioș și preoții-parohi Ioan Pituș și Ioan Hînsu.

■ **A treia zi de Sf. Paști,** Ierarhul a săvîrșit Sf. Liturghie în biserică din parohia Chișcău, prot. Beiuș, în prezența unui mare număr de credincioși, cărora le-a împărțit hrană sufletescă din tezaurul învățăturii Bisericii noastre ortodoxe, precum și îndemnul patriotic. Totodată i-a felicitat pe credincioși și pe păstorul lor sufletesc pentru frumoasa casă parohială terminată în anul trecut, ca și pentru lucrările de înnoire a bisericii, ce se află în curs de executare. Pentru bogată și rodnică activitate pastorală și obștească, preotul-paroh Antim Purla a fost distins cu rangul de *iconom*. Cu aceeași distincție și pentru merite asemănătoare a fost învrednicit și preotul Gheorghe Ciolac de la parohia Rieni (Beiuș), primind ambii și hirotesia în acest grad.

■ **Vineri, de sărbătoarea Izvorul Tămăduirii** (15 aprilie 1988), P.S. Episcop Vasile a făcut un popas duhovnicesc la Mănăstirea Izbu, săvîrșind de ziua hrămului Sf. Liturghie în biserică cea mare, în prezența unui mare număr de credincioși veniți din apropiere, dar și din foarte mari îndepărtări, cărora Ierarhul le-a umplut sufletele cu aleasă merinde duhovnicescă. Totodată, a adresat cuvinte de apreciere părintelui stareț, Prea Cuviosul Protosinghel Iorest Grebenea, pentru deosebita rîvnă depusă întru progresul vieții duhovnicești și al celei gospodărești de la acest așezămînt monahicesc, declarîndu-se mulțumit de toate cele văzute. Cu acest prilej, monahul Simion Pop, vietiitor la această mănăstire, a fost hirotonit întru ierodiacon.

■ **Binecuvîntare de biserică.** Duminică, 24 aprilie 1988, Ierarhul a săvîrșit slujba de binecuvîntare a bisericii din parohia Horea, prot. Carei, în urma lucrărilor de înnoire exterioră și interioară din ultimii ani. P.S. Sa a vorbit despre semnificația salutului creștinesc „Hristos a înviat”. De asemenea, a vorbit despre martiriul sfinților români, Ierarhii Ilie Iorest și Sava Brancovici, sărbătorii la această dată. La fel, a scos în evidență vrednicia credincioșilor de aici, veniți din Munții Apuseni, urmași de-a lui Horea și Avram Iancu. Pentru deosebitul zel pastoral, ca și pentru bogatele rezultate ale acestui zel, în cei 16 ani de pastorație, atît în matri, cît și în filia Ciurmești, preotul-paroh Zaharia Tăut a fost distins cu rangul de *iconom*, iar membrilor Consiliului parohial li s-au înmînat scrisori arhieresti de apreciere.

■ **Conferințe preoțești administrative.** Între 19 și 28 aprilie 1988, s-au desfășurat la sediile celor șapte protopopiate din eparhie lucrările primei conferințe preoțești administrative din acest an, avînd ca temă: *Sfînta Liturghie în lucrarea pastorală-misionară a preotului și importanța ei în viața credincioșilor*. Lucrările au fost conduse de delegați chiriarhali de la Centrul Eparhial. La lucrările de la protopopiatele Oradea, Beiuș, Marghita, Satu Mare și Carei a participat și P.S. Episcop Vasile.

Semnalăm... Semnalăm...

● O nouă etimologie a numelui propriu CARPAȚI propune Magdalena Popescu-Marin (Studii și cercetări de lingvistică, XXXIX, nr. 2, 1988, p. 163—166). Pînă acum istoricii îl derivau din numele tribului dacic Carpi. (ex. Al. Philippide, Originea românilor I, Iași, 1925, p. 287—288). Magdalena Popescu-Marin, lărgind aria izvoarelor spre teritoriile romane, propune o derivare din retoromanul carp/crap. (Retoromanii sînt o populație care trăiește în sud-estul Elveției, nord-estul Italiei și în Alpii Dolomitici).

Documentată plauzibil, teza merită toată atenția.

● S.O.P. (Service Orthodoxe de Presse, nr. 127, 1988) publică sub genericul Document studiu P.C. ierom. Daniel Ciobotea: La participation des baptisés au processus préconciliaire (p. 15—23). Solid!

● Un valoros studiu publică în Revista de istorie (t. 41, nr. 2, 1988, p. 205—217) Nicolae Conovici și George Trohani: SANCTUARE ȘI ZONE SACRE LA GETO-DACI. Interesantă este metoda pe care și-o propun autorii, și anume studierea vestigiilor arheologice cu semnificație religioasă, nu doar cu mijloacele arheologiei tradiționale, ci mai ales în lumina cunoștințelor teoretice actuale privind istoria religiilor (p. 205).

Tema tratată astfel, conduce la reconstituirea realităților din trecutul nostru îndepărtat pînă la detalii care conturează viața spirituală a strămoșilor noștri, cu mult mai multă exactitate, întregindu-ne cunoștințele despre ei și apropiindu-ni-l.

● Știri noi despre românii din Transilvania din a doua jumătate a sec. al XVII-lea și prima jumătate a sec. al XVIII-lea descoperire Dumitru Zaharia, cercetînd arhive din România și Italia. Se ocupă în special de Luigi Ferdinando Marsigli (Marsili) — 1658—1730, ofițer italian în armata austriacă, în operele căruia e prezentă geneza poporului român din daci și din romani, vechimea și continuitatea poporului român pe vatra vechii Daciei, latinitatea limbii, vechimea obiceiurilor, ortodoxia credinței etc. (în „Formarea și continuitatea poporului român în operele unor istorici italieni”, în „Revista Arhivelor”, anul LXV, vol. L, nr. 1, 1988, p. 51—56).

● Așadar — a se citi regretul în acest cuvînt de început — serialul lui Andrei Pleșu „Minima moralia” din „Viața românească” s-a încheiat, și acum s-a închis într-o carte cu același titlu (Cartea românească, București, 1988, 157 p.). Pentru cititorul încă nevizat, traducem: prin chiar cuvintele lui Andrei Pleșu, Minima moralia conține „elemente pentru o etică a intervalului”, adică un fel de etică pentru înainte de a ști pe ce lume te afli, dar cînd ai totuși nevoie de o stea polară. Las cititorilor plăcerea de a descoperi dacă această stea polară există, sau e inventată de autor și dacă, după caz, stă pe cer sau e un bec ținut în capul unei prăjini pînă la înălțimea la care îl putem noi vedea (à propos de p. 109). Las unei discuții în doi plăcerea de a stabili de comun acord, dacă Minima duce la portocale sau la migdale amare! Dacă „orice demers etic bine condus tinde, firesc, spre propria sa dizolvare” (p. 8), am putea înțelege că operăm cu etica socratică: tot răul vine din absența cunoașterii. Dar Pleșu nu cade ușor în capcane. Știe că nu e așa, chiar dacă ne mai întinde el o cursă: „Între doi monahi cu la fel de intensă vocație spirituală (căci cultura nu poate ține loc de vocație), e, poate, mai bun cel care, în plus, e și om de cultură” (p. 107). S-a apărut cu un „poate”, dar pe pagina următoare dă înapoi de-a binelea: „ceea ce numim „cultură”, e cea mai bună mijlocire atunci cînd îți lipsește nemijlocirea” (p. 108). Așadar dilema cu monahul se rezolvă de fapt cînd lămurești ce e cu mijlocirea și cu nemijlocirea. Dar să nu fim prea limpezi. Fraza e introdusă cu „S-ar spune”, deci e dubitativă. Sfîrșitul capitolului nu mai este însă dubitativ: „O bună așezare în cultură ar putea fi tocmai asta: a trăi simultan adîncurile și înălțimea, a te instala cu cultură cu tot în profunzimea de deasupra ei...” (p. 110). Text pascalian. Ne oprim. Din motive de spațiu. Despre această cărtică s-ar putea scrie multe cărți!

● A apărut ISTORIA CREDINȚELOR ȘI IDEILOR RELIGIOASE, vol. III, de Mircea Eliade, trad. de Cezar Baltag (Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1988, 359 p.). Nu are nevoie de recomandări.

● „Transilvania”, revista noastră de la Sibiu, se menține cu statornicie pe linia de calitate cu care au investit-o întemeietorii, fiecare număr nou îmbogățindu-ne cu studii din cele mai diverse domenii, precum istoria și arta, critici literare, versuri și proză. Sub umul din cele 17 generice, „Patrimoniul documentar”, Iordan Datcu se oprește în nr. 2/1988 (p. 46—47) asupra unui cronicar al ASTREI: Emanoil Bucuța (1887—1946). Vorbind despre unul din întemeietorii ASTREI, Andrei Șaguna, Emanoil Bucuța îl numea: „mărețul Șaguna, monumental cît un așezămînt, cu rădăcinile lui aproape de poveste din Macedonia românească” (p. 47).

● Theodor Damian face pași mari și siguri spre poezie, prin ciclul pe care i-l publică revista „Luceafărul” (an. XXXI, nr. 19, 1988, p. 4). Temele lui sînt întotdeauna grave și solemne (Patria, Trecere, Cîntec pentru Horea, „Rex Daciae”), iar versul său investeste cuvintele cu forță de comunicare și convingere.

● A apărut în „Biblioteca pentru toți” (Ed. Minerva, 1988, 246 p.), RĂZBOIUL TROIEI SAU SFÎRȘITUL ILIADEI, de Quintus din Smyrna, în traducerea lui D. Șt. Rădulescu, cu o introducere de Eugen Cizek. Este o epopee scrisă în original în versuri, imitîndu-l pe Homer, despre legenda războiului troian (titlul original: Posthomerice). Traducerea e în proză, dar păstrează cadențele originalului și stilul inconfundabil al epopeilor antice grecești, deși traducătorul preia textul din franțuzește. Lectura e ușoară și bucură.

● Constelația lirei (Cartea românească, 1987, 379 p.) e o antologie de poezie contemporană în care 65 de poeți, pe cît de mari, pe atît de tineri cîntă pe tot atîtea coarde un singur cîntec: al frumuseții, al iubirii și al laudei „limbii vechilor Cazanii”, aceeași pe care o cîntă peste tot „pe la vatra lor țărani”.

Eveniment de comuniune adîncă și înaltă, ca de la pămînt la cer!

● Ne-a sosit „Altarul străbun” din Australia (an. XVII, nr. 1, 1988), editat de pr. Dumitru Găind. Număr bun, cu știri, studii și ilustrații de calitate. Își păstrează ca și revista dlui Andrica, o finută civilizată. O prezentare a lui Al. Mateevici semnează pr. Sandi Mehedintu. Se reproduc și șapte strofe din „Limba noastră”. Poezia e desigur frumoasă și unică în întregime!

ANTONIE P.

Părintele Profesor Dr. Petru Rezuș — la vîrsta de 75 de ani

(Continuare din pag. a 2-a)

Pe Urmele lui Ion Creangă, Ed. Eminescu, 1977; Vama de aur, Ed. Cartea Rom. 1977; Cosețele Doamnei, Roman, Ed. Eminescu, 1979; Făt-Frumos cel Luminos, Ed. Facla, 1979; Războieni, Roman, Ed. Cartea Rom., 1980; Dansul serpilor, Roman, Ed. Eminescu, 1981; Ion Creangă. Mit și adevăr, Ed. Cartea Rom., 1981; Mihai Eminescu, Ed. Minerva, 1983; Dumbrava Roșie, Roman, Ed. Militară, 1984; Pe aripi, Ed. Cartea Rom., 1987, etc. De amintit și lucrarea istorică: Contribuții la istoria orașului Rădăuți, București, 1974. Cărțile literare enumerate, totalizează peste 3700 de pagini.

Prof. dr. Petru Rezuș este membru titular (din 1980) al Uniunii Scriitorilor din R.S. România și laureat (1981) al Cîntării României pentru romanul Războieni. Înainte de așternerea pe hîrtie a acestor rînduri, își pregătea conferința: „Arhetipuri paremiologice”, pe care urma s-o țină, ca invitat, sub cupola Academiei R. S. România.

Dacă titlul, diploma și invitația amintite, precum și faptul că toate publicațiile sale literare sînt epuzate, ne spun totul, în mod sintetic, despre valoarea acestor lucrări literare, ce vom spune despre valoarea lucrărilor sale teologice? Aceasta e cu neputință de cuprins în puține cuvinte. Ne mărginim să spunem că pr. prof. dr. Petru Rezuș este primul teolog român ortodox care a abordat și a rezolvat, la nivel de monografie, probleme teologice cardinale ca: dezvoltarea dogmatică, problematica și axiologia Teologiei Fundamentale și pnevmatologia ortodoxă s.a. Este singurul teolog român ortodox care a alcătuit și a tipărit un curs universitar complet de Teologie Fundamentală. În toate lucrările sale teologice, dar mai ales în cele de teologie fundamentală, se vedește a fi un teolog dublat de omul de cultură. Profunzimea raționamentului său și largă sa cultură științifică fac ca lucrările sale de teologie fundamentală să-și păstreze valoarea și interesul pînă astăzi.

Gînditor de larg orizont s-a dovedit și în prelegerile ce le ținea de la

catedră. Ca profesor, la catedră, vorbea liber, cursurile sale fiind adevărate creații ce captivau interesul, atenția și adevineau studenților săi mai ales prin claritatea și eleganța exprimărilor, prin subtilitate și elevație spirituală. Orelle de teologie fundamentală constituiau pentru studenții săi prilejuri de autentică delectare spirituală. Ca om, față de studenții săi, a avut întotdeauna o atitudine părintească, plină de tact și de delicatețe, de sobrietate și corectitudine. Pe doctoranzii i-a îndrumat cu competență, unii dintre ei devenind veritabili teologi.

Prin activitatea și opera sa, părintele prof. dr. Petru Rezuș, a sporit patrimoniul teologic al ortodoxiei românești și cel cultural, spiritual al poporului nostru și pentru aceasta îi aducem — acum la împlinirea a 75 de ani de viață — cuvenitul omagiu și prinsoful recunoștinței tuturor celor care i-au stimat și iubit statornic și fără rezerve. Totodată, îi dorim sănătate și viață îndelungată și știindu-l în continuă efervescență creatoare îi urăm spor bun și noi satisfacții.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. Aurel Jivi, Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu; tehnoredactori: Arhid. Ezechiel Oancea, Pr. Teodor Damian; corector: Pr. Vartolomeu Constantinescu.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” — sectoral export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10376 presfir București, Calea Griviței nr. 64—66.